

GEWOON AANDACHT VOOR MENSEN EN HUN CONTEXT

AUTEURS: EVERT BISSCHOP BOELE, CORINNE VAN BEILEN & KAROLIEN DONS

Is kunsteducatie op het platteland iets anders dan kunsteducatie in het grootstedelijke? Het rurale gebied is een belangrijk aandachtspunt voor het Kenniscentrum Kunst & Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen. Dit artikel biedt een overzicht van onze uitgangspunten voor onderzoek in rurale contexten. Uitgangspunten die het rurale overstijgen, want uiteindelijk gaat het om het serieus nemen van iedere context waarin je onderzoek doet.

Muziek en beats maken, theater en dans, BMX'en en skaten, video en film maken, tiktokken en vloggen, graffiti kunst en andere bezigheden. In diverse dorpen op het Groningse platteland vestigde het multidisciplinaire DeClick (een project van De Rijdende Popschool, zie p. 29 van deze *Kunstzone*) creatieve werkplaatsen waar jongeren onder begeleiding van professionals werken aan vaardigheden rondom populaire cultuur. Wat is hun werkwijze? De workshopdocenten sluiten nauw aan bij interesses van jongeren, stellen zich laagdrempelig op en gaan naar de dorpen toe. Zo hebben ze een mobiele opnamestudio of vestigen ze zich tijdelijk in buurthuizen of andere lokale instellingen. Ze verbinden zich aan de omgeving en

gaan samenwerkingen aan met lokale netwerken in de culturele sector en het sociale domein. Door te werken met een interdisciplinair team weet DeClick een aanbod-op-maat en een aanbod-ter-plaatse te realiseren. Het rurale gebied bereik je door ernaar toe te gaan. Zo simpel kan het zijn. Of toch niet?

Kunsteducatie in rurale gebieden is een van de aandachtspunten van het onderzoek van het Kenniscentrum Kunst & Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen. De Hanze werkt in en voor de noordelijke regio van Nederland. De drie noordelijke provincies staan bekend als een weinig verstedelijkte regio: Groningen is met circa 200.000 inwoners veruit de grootste stad, op afstand volgen

Leeuwarden, Assen en Emmen. Van de bevolking in het Noorden woont naar CBS-maatstaven 70% in landelijk gebied; voor heel Nederland is dat 40%. Nu zijn die CBS-maatstaven – gebaseerd op de ‘omgevingsadressendichtheid’ – niet bepaald zaligmakend. De vraag wanneer we een gebied stedelijk noemen, grootstedelijk zelfs, landelijk of ruraal, leidt tot eindeloze discussie, of tot acceptatie van een definitie die altijd weer discutabel blijkt te zijn. Wat bedoelen wij dan te zeggen als we zeggen dat kunsteducatie in rurale gebieden een van onze aandachtspunten is?

DE HELE REGIO

Dat is eigenlijk relatief simpel: we bedoelen daarmee dat we er voor de hele noordelijke regio willen zijn.

Die regio is voor een groot deel niet-stedelijk, hoe we stedelijkheid ook definiëren. Natuurlijk besteden we aandacht aan de steden in onze regio. Daar zijn veel scholen gevestigd, daar zitten veel culturele instellingen, daar zit onze eigen hogeschool. Maar in ons werk is kunsteducatie in het rurale gebied vaak onderwerp van gesprek, en veel studenten van de opleidingen waar we mee werken (Docent Muziek, Docent Beeldende Kunst & Vormgeving, pabo, master Kunsteducatie) komen uit rurale gebieden of werken er.

Door te zeggen dat kunsteducatie in rurale gebieden een van onze aandachtspunten is, dwingen we onszelf niet te vergeten dat het merendeel van de mensen in onze regio in landelijk gebied woont.

Foto DeClick

“ELKE PLEK VERDIENT AANDACHT ZONDER VOORAF TE ZIJN GELABELD ALS RURAAL OF STEDELIJK”

Dat ook in landelijk gebied een vitaal cultureel leven bestaat. Dat ook daar scholen staan. Dat ook daar musici en kunstenaars actief zijn, en ook heel veel kunsteducatoren.

UITGANGSPUNTEN

Voor de komende jaren hebben we ons voorgenomen meer onderzoek te richten op rurale contexten. Waar dat relevant is, willen we expliciet maken welke invloed rurale contexten hebben op leven, werken en leren. We willen dat doen vanuit drie uitgangspunten: aandacht voor wat er is, oog voor diversiteit, en een positieve blik.

Met aandacht voor wat er is bedoelen we: voordat we ergens iets willen bewerkstelligen, willen we eerst begrijpen hoe de boel daar zo ongeveer in elkaar steekt. Soms is dat voldoende; soms zal ons onderzoek simpelweg beschrijvend zijn, zonder dat we daarna per se een ‘interventie’ willen vormgeven. We willen weten welke mensen er wonen, welke organisaties en instellingen er actief zijn, wat de geschiedenis is, welke thema’s van belang zijn, waar mensen plezier uit halen en waar ze zich aan ergeren, waar ze trots op zijn en wat ze anders zouden willen, waar ze het met elkaar over oneens zijn en hoe ze elkaar weten te vinden. We willen niet werken op ‘invliegbasis’, maar als het kan duurzame relaties opbouwen. Of, als we weten dat onze aanwezigheid tijdelijk is, aandacht hebben voor wat blijft. Met aandacht en met hart voor de mensen met wie we werken.

Zo deden we een eerste verkenning van muziek in al haar veelvormigheid in ruraal Noord-Nederland. Het Noorden blijkt rijkelijk bezaaid te zijn met festivals en muziek(theater)producties die nadrukkelijk rurale thematieken zoals erfgoed, natuur en ‘noaberschap’ uitdragen. Maar naast door kunstsubsidies ondersteunde initiatieven is er een wereld aan muzikale activiteit gaande. Er zijn hafabra-orkesten en koren, steunpilaren van het lokale verenigingsleven. Er zijn talloze kleinschalige podia, vaste waarden in het dorps- of regionale culturele weefsel. Vaak met weinig middelen en leunend op vrijwillige inzet, worden prachtige erfgoedlocaties zoals kerkjes en schuren omgetoverd in podia voor authentieke muzikale beleving, al dan niet in combinatie met andere kunstvormen. Zoals het festival *Terug naar het begin* in het wierdenlandschap

van Eemsdelta: de voorstellingen van lokale acts tot artiesten met (inter)nationale allure kenmerken zich door hun intieme en bij vlagen avontuurlijke karakter. Bijvoorbeeld door ruimte voor gesprek tussen makers en publiek te faciliteren, of ze te vragen nog even bij de plaatselijke basisschool op bezoek te gaan voorafgaand aan het concert later die avond.

In ons werk willen we ten tweede continu oog voor diversiteit hebben. Dat betekent om te beginnen dat we er niet per se van uitgaan dat er zoiets als een rurale context bestaat, of een stedelijke. Elke context is er een, de ene plek is de andere niet, en elke plek verdient aandacht zonder vooraf te zijn gelabeld als ruraal of stedelijk. Als we in een dorp of een gebied onderzoek doen, gaan we ervan uit dat we niet te maken hebben met ‘de dorpsbewoner’ of ‘de kustbewoner’. In dat dorp of aan die kust wonen en werken individuen, met eigen biografieën, eigen geschiedenissen, eigen relaties tot hun omgeving en tot elkaar, en tot de rest van de wereld. Want ook wie in Uithuizermeeden woont kan ’s avonds een concert in het Concertgebouw of AFAS Live bijwonen, of Zoomen met de studerende zoon in Londen of New York. Of niet; zo iemand kan ook elke avond naar het Uithuizerwad fietsen om op de dijk te zitten en de zonsondergang te ondergaan.

Ten slotte blijven we weg van de boodschap dat het leven in landelijk gebied een nadeel is. We ontkennen daarmee niet dat het leven in ons rurale gebied uitdagingen kent, zoals aardbevingsschade, krimp, armoede, een versobering van voorzieningen, of de opvangcrisis voor mensen op de vlucht. Dit zijn reële problemen, vaak als gevolg van eeuwenoude ongelijke socio-economische verhoudingen en decennia van gaswinning. Het volstaat niet om daar tegenover te stellen dat de huizenprijzen lager liggen, de lucht schoner is, de zonsondergangen mooier zijn en de gemeenschappen hechter.

Wat we willen is eerst maar eens – zie ons eerste uitgangspunt – simpelweg aandacht hebben voor wat er is. Ten eerste omdat we nog te weinig weten over de culturele en kunstzinnige levens die mensen op rurale plekken leiden. We hebben nog een te beperkte blik op wat kunsteducatie en cultuurparticipatie aan die levens bijdraagt. We kunnen veel van het rurale gebied leren: wat daar speelt, welke werkwijzen en

gewoonten er door de eeuwen heen zijn ontwikkeld, welke belangen er zijn en welke ongeschreven regels. We kunnen alleen in dialoog met de mensen ter plekke ontdekken of er andere wensen en mogelijkheden bestaan of ontstaan dan er nu al aanwezig zijn. Pas als we dat weten, kunnen we bedenken welke rol de aanwezige kunstenaars en kunsteducatoren daar mogelijk vervullen. Dat is een dialogisch proces van afstemming en van wederkerend leren. Niet vanuit het idee dat wij een probleem komen oplossen. Wel vanuit het idee dat we graag bijdragen aan het leven in deze regio, die net als iedere andere plek zowel mooie als problematische kanten kent.

WAT LEREN WE?

We leren dat elk ruraal gebied eigen verhalen heeft en dat kunsteducatieve en culturele initiatieven zich daarnaar vormen. We leren dat lokaliteit, zichtbaarheid en laagdrempeligheid daarin belangrijk zijn. We leren dat culturele activiteiten, educatieprogramma's of creatieve werkplaatsen bij voorkeur duurzaam zijn en continuïteit bieden, maar dat ze hoe dan ook vanuit een oprechte verbondenheid met de plek worden geïnitieerd. We leren dat 'professionalisering' niet altijd mogelijk of wenselijk is voor instellingen die grotendeels drijven op vrijwilligers. We leren dat multiprofessionele en domeinoverstijgende samenwerkingen – bijvoorbeeld tussen scholen, jeugd- en sportorganisaties, lokale musea en kunstencentra – een alternatief kunnen zijn, maar dat dit veel tijd, afstemming en volharding vraagt. We leren dat het werken met ambassadeurs – mensen met een lokale sleutelpositie in het dorp of bij een vereniging – essentieel is om de hele gemeenschap te bereiken. We leren dat je die sleutelfiguur vaak alleen vindt wanneer je zelf gaat rondhangen op de plaatsen waar de mensen zijn die jij wilt bereiken. We leren dat kunsteducatoren in hun activiteiten liefst individuele keuzes en variëteit bieden zodat zij in uiteenlopende behoeften kunnen voorzien.

We leren dat er veel gewerkt wordt vanuit een gemeenschappelijke verbondenheid en dat scholen vaak een voorkeur hebben voor lokale of vertrouwde samenwerkingspartners. Zo werkte een school in Noordoost-Groningen bij voorkeur samen met een bepaalde docent van het lokale kunstencentrum

omdat de leerkrachten vonden dat deze de leerlingen, collega's en omgeving al goed begreep. Wij leren dat schoolse en dagelijkse vormen van leren zich vaak op natuurlijke wijze mengen, dat de hele gemeenschap betrokken raakt en hierdoor ook intergeneratieel leren ontstaat. Zo werd in de zomer van 2020 in twee weken de musical-speelfilm *Het Mysterie van de Allersmaborg* uit de grond gestampt. Kinderen schreven het script en de liedjes op school en het hele dorp werkte mee aan decors, kostuums en muziek. De film werd de hele zomer getoond in de Allersmaborg en van de opbrengsten kreeg kinderwerkplaats Wierdenlab een nieuwe graanmolen (Van Beilen & Hummel, 2021). We leren ook dat die vertrouwdheid en verbondenheid soms ten koste gaat van experiment en het onbekende.

MENSEN DIE LEREN

We blijven onszelf dus herinneren aan het simpele feit dat we werken voor en met echte mensen die op echte plekken leven. En dat aandacht voor die mensen en die plekken de basis is voor ons werk: voor wie kunsteducatie verzorgt, of voor wie daar onderzoek naar doet. Dat die plek in ons geval dikwijls een landelijk karakter heeft, vinden wij mooi. Het hoort bij ons. Want het is deel van onze eigen context.

Tegelijkertijd gaat het in ons werk uiteindelijk niet om die context, maar om datgene waar die context de context van is: van de mensen. Van mensen die leren, ook in kunst en cultuur, en waarvan wij dat leren willen ondersteunen. In Uithuizermeeden. In Hooghalen. In Leeuwarden. In alle andere mogelijke contexten. Het rurale als aandachtspunt is daarmee eigenlijk niets anders dan de oproep aan onszelf om de mensen die aan kunst en cultuur doen en de context waarin dat gebeurt serieus te nemen. Daar is niets landelijks of stedelijks aan. ●

De auteurs zijn allen verbonden aan het Kenniscentrum Kunst & Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen. **Evert Bisschop Boele** is lector Kunsteducatie, **Corinne van Beilen** is senior onderzoeker Kunsteducatie, en **Karolien Dons** is lector Music in Context.

BRONNEN

Van Beilen, C., & Hummel, R. (2021). 'Dat is mien laand'. *Cultuureducatie op het Groningse platteland. Cultuur+Educatie*, 20(57), 47-59.